

آینده پژوهی کشاورزی در ایران

سخنران: دکتر سید حسن کاظمی

این سند صرفاً جهت اطلاع است و هیچگونه تعهدی را ایجاد نمی‌کند.

سخنرانی با دستمالک

به منظور تشویق و برنامه ریزی برای جویندگان دانش علاقمند به فعالیت های فوق برنامه و همچنین آشنایی آنان با مسائل انرژی و محیط زیست کشور، جمعی از دانشجویان رشته های اقتصاد انرژی و محیط زیست دانشگاه علامه طباطبائی اقدام به راه اندازی این انجمن علمی کردند.

انجمن علمی اقتصاد انرژی و محیط زیست فعالیت رسمی خود را در اواسط سال ۱۳۹۲ آغاز کرد و در اولین قدم به همکاری در برگزاری همایش ملی محیط زیست، صنعت و اقتصاد همت نمود. اکنون در دومین سال تولد انجمن مفتخریم که با روحیه مضاعف و با اعضای جدید شورای مرکزی انجمن، حیطة فعالیت خود را به سرعت گسترش داده و پذیرای تعداد کثیری از دانشجویان مستعد و فعال در زمینه های گوناگون می باشیم.

از اهداف مهم این انجمن ایجاد روحیه همکاری و تعاون در بدنه دانشجویی دانشگاه است. چاپ نشریات و مقالات علمی، برگزاری کارگاه های علمی در زمینه های مختلف، برگزاری همایش، انجام فعالیت های پژوهشی و همکاری با سازمان های مرتبط از مهمترین اهداف این انجمن می باشد.

امید است که با همکاری خود، ما را در دستیابی به مهمترین هدف یعنی برداشتن گامی هرچند کوچک در راه کمک به توسعه و پیشرفت مبین عزیزمان ایران یاری نمایند. دانشجویان کلیه سطوح (کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری) در صورت علاقه به همکاری با این انجمن می توانند با حضور در دفتر این انجمن (جنب انتشارات دانشکده) اقدام به عضویت نمایند. منتظر حضور سبز شما عزیزان هستیم.

با انتقادات، پیشنهادات و نظرات ارزشمندتان ما را یاری نمایید.

ایمیل: energyzist.atu@gmail.com

شماره تماس: ۰۰۸۸۷۲۵۶۰۰ (داخلی ۱۳۰ دفتر انجمن)

انجمن علمی تخصصی

اقتصاد انرژی و محیط زیست

نخستین نشست تخصصی

بررسی جایگاه انرژی و محیط زیست
در برنامه ششم توسعه

آینده پژوهی کشاورزی در ایران

با سخنرانی جناب آقای دکتر سید حسن کاظمی

* رئیس مؤسسه پژوهش برنامه ریزی اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی
وزارت جهاد کشاورزی

یکشنبه ۱۳۹۳/۰۸/۱۸

دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی

کاهش فقر غذایی و آسیب پذیری اقتصادی

- عرضه موادخام مورد نیاز صنعت و کمک به توسعه فعالیتهای تولیدی وابسته

- صادرات و تأمین ارز برای وارد کردن کالاهای سرمایه ای و گسترش فعالیتهای اقتصادی

- حفظ و بهبود محیط زیست برای زندگی با کاربرد روشهای تولیدی پایدار و استفاده بهینه از منابع.

مادامی که این وظایف در بستر انجام فعالیتهای تولیدی در بخش کشاورزی حاصل گردد می توان به توسعه این بخش و پایداری آن امیدوار بود.

جایگاه کشاورزی در ایران

به طور کلی هدفهای اساسی توسعه کشاورزی، افزایش چشمگیر تولیدات کشاورزی، ایجاد درآمد کافی برای افراد کم درآمد، کسب استقلال اقتصادی، جلوگیری از مهاجرت بی رویه روستائیان، کاهش نفایت های درآمدی بین شهر و روستا، تأمین نیاز غذایی جمعیت، صدور تولیدات مزاد به خارج، احیای جنگل ها و مزارع، بهبود بهداشت و آموزش و مسکن در روستا، ایجاد اشتغال برای جمعیت روز افزون می باشد.

در رابطه با اهمیت جایگاه و موقعیت کشاورزی ایران به دلیل وجود عوارض طبیعی گوناگون، کوه ها، کویرها، رودها، دریاچه ها، جنگل ها، مراتع، دشتها و جلگه های متعدد، شرایط اقلیمی متنوع و مناسبی را برای رویش بسیاری از نباتات فراهم آورده است. کشاورزی که کانون فعالیت های مربوط به آن در روستاها قرار دارد، توانسته از نظر اشتغال زایی، تأمین ارز، تأمین درآمد و سهم آن در تولید ناخالص ملی، تأمین نیازهای مصرفی جمعیت و همچنین کمک به توسعه پایدار روستاها موقعیت ممتازتر و مطلوب تری را نسبت به سایر بخش های اقتصادی کسب کند. بنابراین تقاضای روزافزون به مواد غذایی، اهمیت مواد خام کشاورزی به عنوان زمینه رشد صنعت، نقش فرآورده های کشاورزی و گیاهی در صادرات کشور، متکی بودن اقتصاد اغلب کشورهای توسعه نیافته به تولیدات کشاورزی، بیش از پیش لزوم توجه به توسعه بخش کشاورزی را آشکار می سازد.

آینده پژوهی چیست؟

آینده پژوهی مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات، به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازد. آینده پژوهی منعکس می‌کند که چگونه از دل تغییرات (یا تغییر نکردن) «امروز»، واقعیت «فردا» تولد می‌یابد.

آینده پژوهی معادل لغت لاتین «Futures Study» است. کلمه جمع Futures به این دلیل استفاده شده است که با بهره‌گیری از طیف وسیعی از متدولوژی‌ها و بجای تصور «فقط یک آینده»، ایده به گمانه‌زنی‌های سیستماتیک و خردروانه، در مورد نه فقط «یک آینده» بلکه «چندین آینده متصور» مبادرت می‌شود.

موضوعات آینده پژوهی دربرگیرنده گونه‌های «ممکن»، «محتمل» و «مطلوب» برای دگرگونی از حال به آینده می‌باشند.

تصویرهای آینده (آرمان‌ها، اهداف، مقاصد امیدها، نگرانی‌ها و آرزوها) پیشران‌های اقدامات فعلی ما هستند. بنابراین آینده امری است که مردم می‌توانند آن را با اقدامات هدفمند خود طراحی کرده و شکل دهند. مردم برای آنکه خریدندانه عمل کنند، یابستی نسبت به پیامدهای اقدامات خود و دیگران آگاهی و شناخت کافی داشته باشند. همچنین واکنش‌های دیگران و نیروهایی را که خارج از کنترل آن‌هاست بررسی کنند. این پیامدها تنها در آینده خود را نشان می‌دهد. بدین ترتیب، افراد نه تنها می‌گویند امور در حال رخ دادن را بفهمند، بلکه می‌گویند امری را که شاید رخ دهد یا بالقوه امکان رخ دادن دارد و یا در شرایط خاصی در آینده اتفاق خواهد افتاد، نیز پیش‌بینی کنند. افراد با بهره بردن از این شناخت حدسی موقعیت کنونی خود را تشخیص داده، کارهایشان را دنبال کرده، از بستر زمان و فضای مادی و اجتماعی می‌گذرند.

ضرورت آینده پژوهی

امروزه تغییرات با نرخ سریعتری بوقوع می‌پیوندند. تغییرات فناوری و متعاقباً تغییر در دیگر جنبه‌های زندگی، افزایش روز افزون وابستگی متقابل کشورها و ملل، تمرکز زدایی جوامع و نهادهای موجود که بدلیل گسترش فناوری اطلاعات شتاب بیشتری یافته‌است، تمایل روزافزون به جهانی شدن به همراه حفظ ویژگیهای ملی، قومی و فرهنگی و بسیاری عوامل دیگر، لزوم درک بهتر از «تغییرات» و «آینده» را برای دولت‌ها، کسب و کارها، سازمان‌ها و مردم ایجاد می‌کند.

آینده‌پژوهی فراتر از پیش‌بینی است و ادعای پیش‌گویی هم ندارد. آینده‌پژوهی هنر شکل دادن به آینده‌است، به آن شکل که آینده را می‌خواهیم. کسانی که این دانش را در دست دارند هم‌اکنون هم به آینده جهان به دلخواه خواسته‌ی خود، شکل می‌دهند. می‌توان کشورها و جوامعی را دید که نتوانستند خود را با تحولات سازگار کنند و از این جهت از هم فروپاشیدند. آنها ذات تغییر را درست شناختند. آینده‌شناسی از این منظر دانش شناخت تغییرات است. شناخت آینده از حیاتی‌ترین علوم مورد نیاز هر انسانی است.

آینده پژوهی در کشاورزی

از دیرباز آینده‌نگری به عنوان وجه بارز تعقل انسانی شناخته می‌شده است. ولی آنچه اخیراً (ازدهه ۱۹۶۰) به عنوان جنبش آینده پژوهی و با فلسفه و دیدگاه جهانی به سرعت گسترش یافته است، در پی به نظم علمی کشیدن فرآیند کسب معرفت بشری در باره آینده‌است. آینده پژوهی در غالب معاملات ساختار یافته، تعریف شده و هدف از آن شناخت آینده‌های ممکن، محتمل و مطلوب می‌باشد. بنابراین باز تعریف آن، به معنای نیازهای بومی و بکارگیری آن در بخش کشاورزی، می‌تواند منجر به افزایش کارایی و تکثر علمی گزینه‌های تصمیم‌سازی، انعطاف‌پذیری درسیاست‌گذاری و در نتیجه جهت‌گیری بهتر در برنامه‌ریزی بلندمدت گردد. این فرآیند می‌تواند موجب تقویت بخش کشاورزی در ترسیم شایسته آینده ایران گردد. آینده پژوهی به عنوان یکی از ارکان پیشرفت است که ضرورت دارد جدی گرفته شود و در این خصوص توجه بیشتر به برنامه‌ریزی در ارتباط با نیروی انسانی مورد تأکید است.

چالش‌های کشاورزی در توسعه پایدار

افزایش جمعیت همراه با تغییرات شدید زیست محیطی و اقلیمی اینطور می‌نماید، خطراتی که در آینده امنیت و رفاه جوامع بشری را تهدید می‌کند نه تنها خطرات سنتی چون برخورد‌های بین المللی و تجاوز نظامی بوسیله یک قدرت خارجی نبوده بلکه خطراتی ناشی از بی ثباتیهای اقتصادی، فقر، گرسنگی و بویژه عدم وجود امنیت غذایی می‌باشد. بدون شک امنیت غذایی و حصول درجه اطمینان دسترسی به غذا به حیات اقتصادی و سیاسی و بالاخره به حیات امنیتی کشور مرتبط است و در واقع حیات امنیتی و امداد حیات امنیتی غذایی است. امنیت غذایی دسترسی همه مردم به

غذای کافی در هر زمان برای یک زندگی سالم است. خودکفایی غذایی لزوماً خودکفایی و نهادینه کردن آن جهت بهره‌مندی تمام اقشار جامعه به غذایی سالم و کافی و همیشگی از اهمیت بیشتری برخوردار است که این خود مستلزم افزایش بهره‌وری نیروی کار و سرمایه در بخش کشاورزی، اعمال سیاستهای حمایتی دولت، توسعه مناطق محروم و روستاها، از لحاظ اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و بهداشتی و گسترش پژوهش‌ها در این بخش، افزایش عملکرد محصولات و پایداری آن، افزایش بازده منابع آب، خاک، کاهش ضایعات تولیدی و اصلاح الگوی تغذیه کشور می‌باشد. در مناطقی که از نظر زیرساختهای اقتصادی و خدماتی دچار کمبود امکانات می‌باشند و ایجاد و توسعه صنایع مولد و بزرگ امکان‌پذیر نمی‌باشد توسعه بر پایه اقتصاد کشاورزی و صنایع وابسته تبدیلی سبب کسب بازدهی بالاتر در مدت زمان کمتر می‌گردد.

پایداری در کشاورزی، ویژگی‌هایی مانند دوام اقتصادی، سلامت محیطی و مقبولیت اجتماعی را در برمی‌گیرد. در یک اقتصاد روبه رشد، بخش کشاورزی معمولاً مهمترین بخش اقتصادی را تشکیل می‌دهد. کشاورزی مواد غذایی لازم را برای حیات انسان‌ها فراهم می‌سازد و بسیاری از مواد خام لازم برای ساختن کالاهای ضروری زندگی از طریق کشاورزی به دست می‌آید. پس در گورنری تولید یک وسیله است که هدف، بنابراین برای از میان بردن فقر و گرسنگی در کشورهای توسعه نیافته و ایجاد درآمد و اشتغال برای ساکنان این کشورها رونق بخش کشاورزی بسیار حائز اهمیت خواهد بود. کشاورزی بخشی از اقتصاد به شمار می‌آید که دارای ارتباطات بسیار قوی با سایر بخش‌هاست و به همین دلیل تأثیرپذیری خاصی نیز از این بخش‌ها دارد. کشاورزی از طریق دریافت عوامل تولید، مانند ابزار، وسایل، ماشین‌آلات و کودهای شیمیایی از بخش صنعت و نیز استفاده از خدمات بازاریابی، بسته بندی و فروش در بخش خدمات ارتباط پیشین قوی با این بخشها دارد. از طرف دیگر با تأمین مواد خام مصرفی برای سایر بخش‌ها، به ویژه برای بخش صنایع تبدیلی، از طریق ایجاد مزایا آرزوی و سرمایه برای سایر بخش‌ها با آنها ارتباط بسین نیز دارد. بنابراین می‌توان ارزش افزوده مجموعه بخشهای دیگر اقتصادی را منفی مؤثر بر ارزش افزوده کشاورزی دانست.

نقش مهم بخش کشاورزی در فرایند رشد و توسعه اقتصادی بطور کلی چهار نقش مهم کشاورزی در فرایند رشد و توسعه اقتصادی هر کشوری بشرح ذیل می‌باشد:

- تأمین غذا و امنیت غذایی برای جمعیت رو به رشد و همچنین